

СЕКЦІЯ 4 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346:330:341:1

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО СТВОРЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Білоусов Є.М., к. ю. н., доцент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню проблем правового забезпечення економічної безпеки держави та напрямів подолання існуючих недоліків в практиці законодавчого забезпечення цієї сфери. Проаналізовано наукові підходи щодо розуміння правової природи економічної безпеки держави в контексті створення системної концепції щодо класифікації видів економічної безпеки. Розроблено авторську класифікацію загроз економічній безпеці держави та засобів їх подолання з пропозиціями щодо вдосконалення існуючого правового поля.

Ключові слова: економічна безпека держави, економічна система, загрози економічній безпеці держави, система забезпечення економічної безпеки держави.

Стаття посвящена исследованию проблемы правового обеспечения экономической безопасности государства и путей преодоления существующих недостатков в практике законодательного обеспечения этой сферы. Проанализированы научные подходы в контексте понимания правовой природы экономической безопасности государства, в частности, создания системной концепции по отношению к классификации экономической безопасности. Разработана авторская классификация угроз экономической безопасности государства, способы их преодоления с предложениями по усовершенствованию существующего правового поля.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, экономическая система, угрозы экономической безопасности государства, система обеспечения экономической безопасности государства.

Belousov E.M. SOME ISSUES ON CREATION OF LEGISLATION IN THE FIELD OF ENSURING ECONOMIC SECURITY OF STATE

The article is devoted to problems of legal provision of economic security of the state and directions of overcoming existing shortcomings in the practice of legislative support of this sphere. Analyzed scientific approaches to understanding the legal nature of economic security in the context of the establishment of a systematic approach regarding the classification of types of economic security. The author's classification of threats to economic security of the state and means of overcoming them with suggestions for improving the existing legal framework.

Key words: economic security of the state, economic system, threats to economic security of the state, the system of economic security of the state.

У сучасній вітчизняній правовій науці серед науковців, що займаються проблемами забезпечення економічної безпеки держави, важливою є задача розробки системної концепції щодо класифікації видів загроз кожній із складових економічної безпеки. В наукових колах на даний час існує декілька підходів до розв'язання даної проблеми.

Існує категорія науковців, які розглядають загрози економічній безпеці без використання системного підходу до класифікацій. Цими авторами досліджуються загрози економічній безпеці через призму загроз в окремих сферах, серед яких сфера енергетики [1, с. 39–43], фінансово-бюджетна сфера [2, с. 104–111] тощо.

Також можна виділити праці авторів, в яких розглядаються загрози економічній безпеці на різних рівнях (макроекономічному рівні – економічну безпеку держави, мезорівні – економічну безпеку регіонів (регіону),

територій, секторів та галузей, комплексів, макрорівні – економічну безпеку підприємств, які є економічними агентами ринку, співтовариств, об'єднань, індивідуальному рівні економічної безпеки родини, особистості). Цілком очевидно, що цей поділ є актуальним в сучасних умовах, але вказані автори не представляють системного підходу до проблеми, а виділяють на власний розсуд певні види загроз, які вважають найбільш актуальними, особливо можна підкреслити загрози в сфері енергетики, в соціальній сфері [3, с. 188–191], загрози щодо недостатньо ефективного функціонування виконавчої та законодавчої влади [4, с. 36–39] та ін.

Окремо слід виділити наукові праці [5, с. 405–408], в яких загрози економічній безпеці класифікуються на такі, які залежать від внутрішніх і зовнішніх факторів. Можна навести, як приклад, класифікацію, розроблену Т.В. Самушенок, згідно з якою:

1) до зовнішніх факторів, які представляють загрозу економічній безпеці, відносяться:

- перевага сировинних товарів в експорті, втрата традиційних ринків збуту військової та машинобудівної продукції;
- залежність країни від імпорту багатьох видів продукції, в тому числі стратегічного значення, продовольчих товарів;
- зростаюча зовнішня заборгованість;
- недостатній експортний і валютний контроль й не замкненість митного кордону;
- нерозвиненість сучасної фінансової, організаційної та інформаційної інфраструктур підтримки конкурентоздатності експорту та раціоналізації структури імпорту;
- нерозвиненість транспортної інфраструктури, що обслуговує експортно-імпортні операції.

2) до внутрішніх факторів, що представляють загрозу економічній безпеці, відносяться:

- успадкована від минулого структурна деформаційність економіки;
- низька конкурентоздатність національної економіки, викликана відсталістю технологічної бази більшості галузей, високою енергомісткістю та ресурсомісткістю;
- високий рівень монополізації економіки;
- високий рівень інфляції;
- недостатня розвиненість та стійкість об'єктів інфраструктури тощо.

На нашу думку, вказана класифікація за внутрішніми та зовнішніми факторами, які представляють загрози економічній безпеці, безумовно, є актуальною, але Т.В. Самушенко [5, с. 405–408] не використав системного підходу до визначення, а виділив тільки ті види загроз, які, на його думку, переважають. Хоча, як свідчить досвід розвитку економіки, необхідно враховувати всі можливі загрози із використанням об'єктивної оцінки факторів.

Існують наукові підходи, в яких загрози економічній безпеці класифікуються з огляду на потенційні та реальні загрози.

Вказаний поділ також заслуговує на увагу, але його дослідження в наукових колах носить вузьконаукову сферу дослідження. Наприклад, В.Н. Курмаєва, як і Г.В. Коржов [6; 7 с. 60], зазначає, що:

- потенційні загрози існують тривалий час (практично завжди) і обумовлені довготривалими факторами геополітичного положення країни;
- і реальними (актуальними) вони стають у зв'язку із загальним кризовим станом внутрішнього середовища, загостренням зовнішніх та внутрішніх протиріч.

В.Н. Курмаєва [6] розглядає вказані загрози економічній безпеці, які, на її думку, є найбільш актуальними, серед яких зростання майнової диференціації населення, збільшен-

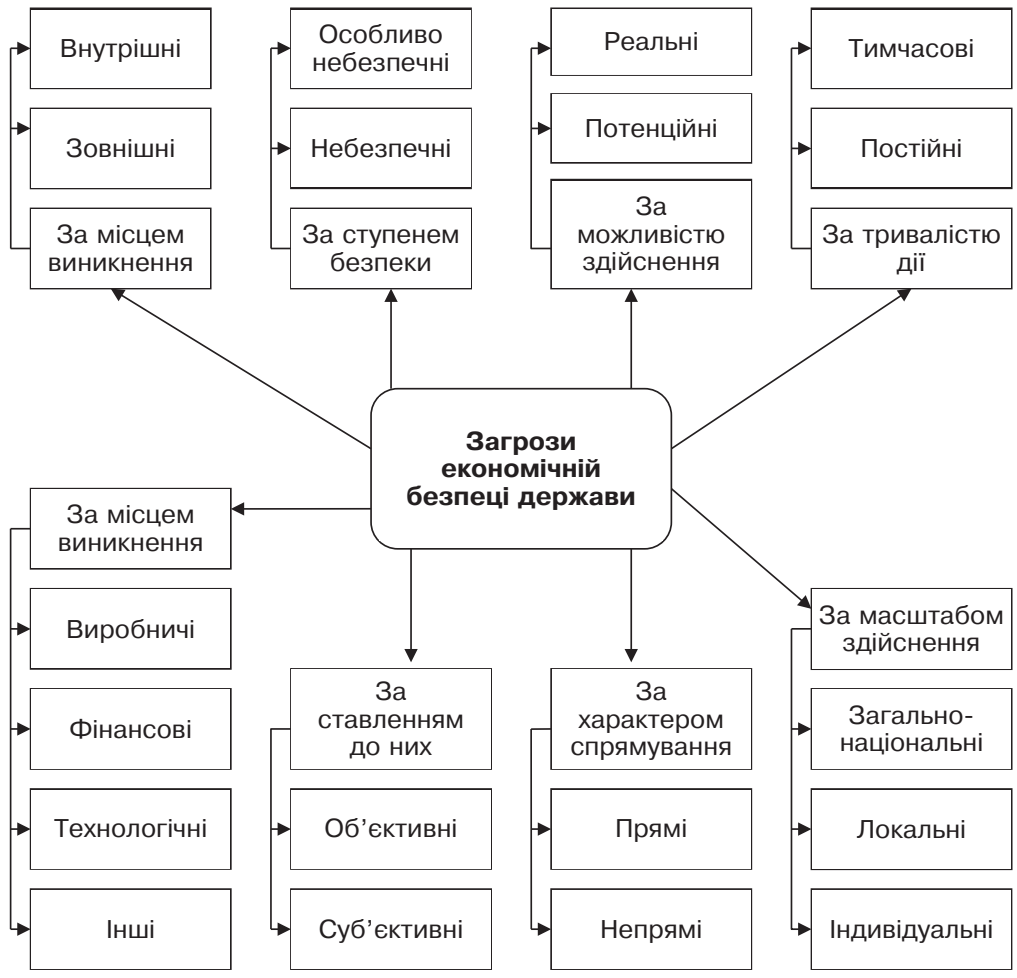

Рис. 1. Класифікація загроз економічній безпеці держави за змістовними ознаками [10, с. 647]

ня рівня бідності та деформованість структури економіки. Дана актуалізація загроз, на нашу думку, є обмеженою і такою, що не відповідає дійсному стану потреб забезпечення економічної безпеки.

Заслугує на увагу класифікація загроз економічній безпеці, розроблена З.С. Варналієм [8, с. 647] на підставі основних змістовних характеристик, серед яких: загрози за місцем виникнення (два класифікаційні рівні), за ступенем безпеки, за можливістю здійснення, за тривалістю дії, за становленням до загроз, за характером спрямування, за масштабом здійснення. Дана класифікація, на думку автора, є важливою з точки зору теоретичного розуміння структури загроз економічній безпеці.

Існує класифікація загроз економічній безпеці, розроблена Г.Г. Балабановою, Л.Г. Галкіним, Т.О. Давиденко, Л.І. Журавльовою [9, с. 106], яка, на нашу думку, найбільшою мірою відповідає основним існуючим видам загроз економічній безпеці (рис. 1). Так, дані вчені пропонують розглядати внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці, при цьому:

1) до внутрішніх загроз (самих небезпечних) відносяться наступні:

- посилення структурної деформації економіки, тобто відтворення диспропорцій, що склалися в народному господарстві, і пов'язаних з ними аномалій (аналог загрози виробничій безпеці як складової економічної безпеки);

- зниження інвестиційної та інноваційної активності і руйнування науково-технічного потенціалу (аналог загроз інвестиційної та інноваційної безпеки як складових економічної безпеки);

- загроза перетворення держави в сировинну периферію розвинутих країн (аналог загрози з сфери зовнішньоекономічної безпеки як складової економічної безпеки);

- посилення імпоротної залежності по продовольству і споживчим товарам (аналог загрози із сфери зовнішньоекономічної безпеки як складової економічної безпеки);

- витік вітчизняного капіталу за кордон, вивіз за межі валютних ресурсів (аналог загрози у валютному секторі із сфери фінансової безпеки як складової економічної безпеки);

- поглиблення майнового розшарування суспільства на багатих і бідних (аналог загрози соціальної безпеки як складової економічної безпеки);

- розмір зовнішнього боргу (аналог загрози з бюджетного сектора у сфері фінансової безпеки і загрози в макроекономічному секторі як складових економічної безпеки);

- надмірна відвертість економіки (аналог загрози в макроекономічному секторі як складової економічної безпеки);

- загроза криміналізації економіки (аналог загрози в макроекономічному секторі як складової економічної безпеки);

2) до зовнішніх загроз відносяться:

- технологічна блокада через відставання країни в науково-технічній сфері (аналог загрози в інноваційно-технологічній сфері як складової економічної безпеки);

- продовольча вразливість через залежність країни від імпорту продуктів харчування (аналог загрози в продовольчій сфері як складової економічної безпеки);

- негативний вплив світових, фінансових, валютних ринків на внутрішній ринок, що ще не зміцнів (аналог загрози в макроекономічному секторі як складової економічної безпеки);

- втрата ринків збуту (аналог загрози в макроекономічному секторі як складової економічної безпеки).

Вказані автори [9, с. 106] не передбачили тільки загрози енергетичної, інформаційної і екологічної складових економічної безпеки.

Схожий підхід через поділ загроз на внутрішні та зовнішні представила Л.І. Григорова-Беренда [11, с. 39–46], класифікація якої також, як і попередніх авторів, найбільш системно враховує основні тенденції загроз економічній безпеці. Л.І. Григорова-Беренда виділила зовнішні та внутрішні загрози, при цьому:

1) до внутрішніх пропонує відносити:

- несприятливий політико-правовий клімат;
- недостатнє фінансування НДДКР;
- невелику частку доданої вартості;
- зниження виробництва високотехнологічної продукції;

- нестабільну інвестиційну діяльність;

- спад виробництва;

- вплив кваліфікованих кадрів;

- структурну деформацію економіки;

- високу енергомісткість виробництва;

- зношеність основних фондів;

- тінізацію та корумпованість економіки;

- нерозвиненість інфраструктури;

- погіршення екологічного стану;

2) до зовнішніх:

- нерациональну структуру експорту;

- імпортну залежність та втрату внутрішніх ринків;

- вплив валютних коштів;

- тероризм та криміналізацію;

- неефективне зростання іноземного капіталу;

- збільшення зовнішнього боргу;

- обмеженість доступу на зовнішні ринки;

- боротьбу за природні ресурси.

Більш змістовне дослідження наукових праць та нормативно-правової бази щодо класифікацій загроз економічній безпеці та напрямів їх подолання дасть можливість на нашу думку розробити системну класифікацію загроз економічній безпеці із зазначенням господарсько-правових засобів їх подолання.

Так, пропонується у якості господарсько-правових засобів подолання вказаних криз щодо кожного виду загроз на законодавчому рівні розробити нормативно-правовий акт, який повинен містити, на нашу думку, цілісну систему визначення загроз економічній безпеці із зазначенням господарсько-правових засобів їх подолання і враховувати при цьому всі існуючі раніше дієві нормативно-правові підходи щодо вирішення даної проблеми та відображати реальний стан розвитку загроз певної категорії в умовах глобалізації та впливу кризових явищ і оперативні пропонувати правові засоби їх подолання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коняшина Г.Б. Факторы угрозы национальной экономической безопасности Российской Федерации в условиях глобализации / Г.Б. Коняшина // Социальная экология. Экология человека. – 2005. – № 3(6). – С. 39–43.
2. Смирнова Л.Н. Снижение угроз экономической безопасности государства с помощью системы финансово-бюджетного контроля / Л.Н. Смирнова // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. – 2009. – №1(41). – С. 104–111.
3. Мухин И.В. Экономическая безопасность современной России: угрозы и перспективы обеспечения / И.В. Мухин // Экономика и управление. Экономические науки. – 2012. – № 1(86). – С. 188–191.
4. Львович И.Я. Факторы угрозы экономической безопасности государства / [И.Я. Львович, А.А. Воронов, Ю.П. Преображенский] // Информация и безопасность. – 2006. – № 1. – С. 36–39.
5. Самушенок Т.В. Современные угрозы экономической

безопасности России / Т.В. Самушенок // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. Серия «Общественные и гуманитарные науки». – 2008. – № 73(1). – С. 405–408.

6. Курмасва В.Н. Реальные и потенциальные угрозы экономической безопасности России в XXI веке / В.Н. Курмасва [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rae.ru/forum2012/21/659>.

7. Коржов Г.В. Экономическая безопасность России: внешние связи / Г.В. Коржов. – М. : «Информдинамика», 1996. – С. 60

8. Економічна безпека : [навч. посіб.] / Під заг. ред. З.С. Варналія. – К. : Знання, 2009. – 647 с.

9. Балабанова Г.Г. Глобальные экономические проблемы современности : [учеб. пособ.] / [Г.Г. Балабанова, Л.Г. Галкин, Т.А. Давыденко, Л.И. Журавлева]. – Белгород : Изд-во БГТУ им. В.Г. Шухова, 2005. – 106 с.

10. Григорова-Беренда Л.І. Зовнішньоекономічна безпека: сутність та загрози / Л.І. Григорова-Беренда // Проблеми економіки. – 2010. – № 2. – С. 39–46.

УДК 347.77/78(5.04):004.4

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ

Єфремова К.В., к. ю. н., в. о. вченого секретаря,
асистент кафедри господарського права
Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого

У статті досліджено правову природу програмного забезпечення, висвітлено позитивні і негативні сторони захисту комп'ютерних програм як об'єктів авторського права. Особлива увага приділена захисту не лише форми – тексту (коду) програми, а й суті, функціям, які вона виконує, шляхом реєстрації комп'ютерних програм як торгових марок і патентування алгоритму програми як процесу.

Ключові слова: об'єкти інноваційних відносин, об'єкти права інтелектуальної власності, комп'ютерна програма, авторські права на комп'ютерні програми.

В статье рассмотрена правовая природа программного обеспечения, освещены положительные и отрицательные стороны защиты компьютерных программ как объектов авторского права. Особое внимание уделено защите не только формы – текста (кода) программы, но и сущности, функциям, которые она выполняет, путем регистрации компьютерных программ как торговых марок и патентование алгоритма программы как процесса.

Ключевые слова: объекты инновационных отношений, объекты права интеллектуальной собственности, компьютерная программа, авторские права на компьютерную программу.

Yefremova K.V. LEGAL SUPPORT OF PROTECTION OF COMPUTER PROGRAMS

Legal nature of the software, highlight the positive and negative aspects of protection of computer programs as objects of copyright. Special attention is paid to protect not only forms – text (code) program, but essentially functions as it does, by recording computer programs, like trademarks and patent applications as the algorithm process.

Key words: objects innovative relationships, objects of intellectual property law, computer program copyright to a computer program.

Постановка проблеми. Останнє десятиріччя характеризується різким підвищенням інтенсивності інноваційних процесів у світі, перетворенням технологічних інновацій на головний чинник економічного зростання й соціального розвитку. Інноваційні процеси в економіці й суспільстві тісно переплетені з функціонуванням інституту інтелектуальної власності. Значна частина інновацій є практичним використанням прав на об'єкти інтелектуальної власності, створені й придбані суб'єктом господарювання. Багато нововведень базується на охороноздатних результатах інтелектуальної діяльності, що модифікуються в утилітарних цілях.

В інформаційному суспільстві головним інструментом у діяльності широкого кола спеціалістів розумової праці є комп'ютери, а головним елементом у процесі успішної співпраці людини і комп'ютера є програмне забезпечення, яке дозволяє оперативню обробляти інформацію та обмінюватися нею. За умов активної комп'ютеризації та інформатизації суспільства розвиток комп'ютерних технологій та програмного забезпечення, безумовно, повинен бути одним з основних напрямків інноваційної діяльності.

Але потреба чіткого документального оформлення інноваційних об'єктів для їх використання, необхідність забезпечення надій-